

ECRI

European Commission against Racism and Intolerance
Commission européenne contre le racisme et l'intolérance

CRI (2003) 39
Version slovène
Slovenian version

Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti

Drugo poročilo o Sloveniji

Sprejeto 13. decembra 2002

Strasbourg, 8. julij 2003

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Dodatne informacije o delu Evropske komisije proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) ter o drugih aktivnostih Sveta Evrope na tem področju dobite na naslovu:

Secretariat of ECRI
Directorate General of Human Rights – DG II
Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

Obiščite spletno stran: www.coe.int/ecri

VSEBINA

UVOD	5
POVZETEK	6
I. POGLAVJE: PREGLED STANJA	7
A. MEDNARODNE PRAVNE LISTINE	7
B. USTAVNE IN DRUGE SPLOŠNE DOLOČBE	7
- Zakonodaja o manjšinah.....	8
C. DOLOČBE KAZENSKEGA PRAVA	8
D. DOLOČBE CIVILNEGA IN UPRAVNEGA PRAVA.....	9
E. POSEBNI ORGANI IN DRUGE USTANOVE.....	10
F. IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE/OSVEŠČANJE.....	11
G. SPREJEM IN POLOŽAJ NEDRŽAVLJANOV	11
- Begunci in prosilci za azil.....	11
- Ilegalno priseljevanje	12
- Vključitev priseljencev v družbo	13
H. DOSTOP DO JAVNIH SLUŽB.....	13
- Dostop do socialnih storitev, kot so zdravstvena oskrba, socialno varstvo in stanovanje	13
- Dostop do izobraževanja	13
I. ZAPOSLOVANJE	14
J. OBČUTLJIVE SKUPINE	14
- Romi/Cigani.....	14
- Manjšine narodov iz drugih območij nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije	16
- Nemško govoreča manjšina.....	16
- Manjše verske skupnosti	16
K. RAVNANJE DOLOČENIH GLAVNIH USTANOV NA DRŽAVNI IN LOKALNI RAVNI	17
- Policija	17
L. JAVNO MNENJE	17
M. NADZOR STANJA V DRŽAVI	18
- Podatki in statistika.....	18
N. MEDIJI.....	18
II. POGLAVJE: POSEBEJ POMEMBNA VPRAŠANJA	19
O. POLOŽAJ MANJŠIN NARODOV BIVŠE JUGOSLAVIJE	19
VIRI	22

Uvod

Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) je organ Sveta Evrope, ki ga sestavljajo neodvisni člani. Njena naloga je boj proti rasizmu, sovraštvu do tujcev, antisemitizmu in nestrpnosti v Evropi z vidika varstva človekovih pravic.

Eden glavnih stebrov ECRI-jevega delovnega programa je obravnava po posameznih državah, kar pomeni, da se pojav rasizma in nestrpnosti analizira za vsako državo članico Sveta Evrope posebej, pripravijo pa se tudi priporočila in predlogi za rešitev ugotovljenih problemov.

Konec leta 1998 je ECRI zaključil prvi niz poročil o posameznih državah za vse države članice. Prvo ECRI-jevo poročilo o Sloveniji nosi datum 7. februarja 1997 (objavljeno marca 1998). Druga stopnja pregleda po posameznih državah, ki se je začela januarja 1999, obsega pripravo drugega poročila o vsaki državi članici. Namen drugih poročil je spremljanje priporočil in posodobitev informacij iz prvih poročil ter natančnejša analiza posebej pomembnih vprašanj v obravnavani državi.

Pomemben del ECRI-jevega pregleda po posameznih državah je proces zaupnega dialoga z oblastmi obravnavanih držav pred končnim sprejetjem poročila. Novost v drugem nizu poročil o državah je organizacija obiska ECRI-jevih poročevalcev v posamezni državi pred izdelavo osnutka drugega poročila.

Obisk v Sloveniji je potekal med 21. in 23. oktobrom 2002. Med tem obiskom so se poročevalci sestali s predstavniki različnih ministrstev in javne uprave, ki so odgovorni za vprašanja v zvezi z ECRI-jevimi nalogami. ECRI se toplo zahvaljuje slovenskim državnim oblastem za njihovo predano sodelovanje pri organizaciji obiska, še posebej pa gre zahvala vsem, ki so se sestali z njegovo delegacijo in prispevali veliko dragocenih podatkov s področja svoje dejavnosti. ECRI bi se rad zahvalil tudi slovenskemu uradniku za zvezo, katerega učinkovitost in sodelovanje so ECRI-jevi poročevalci zelo cenili.

Poleg tega se ECRI zahvaljuje vsem predstavnikom nevladnih organizacij, s katerimi so se sestali njegovi poročevalci v času obiska v Sloveniji za njihov zelo koristen prispevek k nalogi.

Sledeče poročilo je ECRI pripravil na lastno odgovornost. Analiza predstavlja razmere, kakršne so bile dne 13. decembra 2002, in ne zajema razvoja dogodkov po tem datumu, ki prav tako ni upoštevan pri ECRI-jevih sklepnih ugotovitvah in priporočilih.

Povzetek

Od objave ECRI-jevega prvega poročila je Slovenija uvedla številne ukrepe za rešitev vprašanj rasizma, nestrpnosti in diskriminacije. Mednje spadajo ratifikacija raznih mednarodnih listin, sprejetje ukrepov za zaščito pravic italijanske in madžarske narodne manjšine, pobude za izboljšanje položaja začasnih beguncev, ukrepi za lažjo pridobitev državljanstva ter izobraževalni in zaposlitveni programi za pripadnike romske skupnosti.

Vendar pa so določeni problemi še vedno prisotni. Izboljšanje položaja manjšin narodov s področja nekdanje Jugoslavije, katerih pripadniki v velikem številu še vedno nimajo slovenskega državljanstva, bo odvisno od hitrosti in učinkovitosti uresničevanja nove zakonodaje. Poleg tega med slovenskim prebivalstvom še vedno vladajo določeni predsodki in nestrpnost do pripadnikov nevečinske populacije. V nekaterih območjih se romsko prebivalstvo sooča tudi z ekonomskimi in socialnimi težavami, zaradi katerih so še bolj podvrženi diskriminaciji. Opažena je tudi potreba po izčrpnih protidiskriminacijskih zakonodaji, učinkovitejših določbah kazenskega prava, ki bi prispevale k boju proti rasističnemu in nestrpnemu izražanju, ter potreba po boljši zaščiti pred samovoljnim izgonom iz države.

V tem poročilu ECRI priporoča slovenskim oblastem, da ukrepa na številnih področjih. Ta priporočila se med drugim nanašajo na: nujno potrebo po reševanju težav, s katerimi se srečujejo pripadniki manjšin z območja nekdanje Jugoslavije pri pridobivanju državljanstva ter socialnih in ekonomskih pravic, potrebo po organizaciji izobraževanja o človekovih pravicah in strpnosti za vse javne uslužbence, ki delajo s pripadniki manjšin, potrebo po uresničevanju obstoječe zakonodaje za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji v celoti. Kar se priseljencev tiče, bi se morale slovenske oblasti zavzeti za posebno strategijo za okrepitev sožitja celotnega prebivalstva Slovenije.

I. POGLAVJE: PREGLED STANJA

A. Mednarodne pravne listine

1. Slovenija je podpisala in ratificirala številne mednarodne listine, ki so pomembne za boj proti rasizmu in nestrpnosti. Tako je Slovenija po sprejetju ECRI-jevega prvega poročila ratificirala spremenjeno Evropsko socialno listino, Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin in Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih. ECRI z zadovoljstvom ugotavlja, da je Slovenija 10. novembra 2001 podala izjavo na podlagi 14. člena Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije.
2. Slovenija je marca 2001 podpisala Protokol št. 12 k Evropski konvenciji o človekovih pravicah. ECRI poziva Slovenijo k čimprejšnji ratifikaciji tega Protokola, ki predvideva splošno prepoved diskriminacije. ECRI je bil obveščen, da Slovenska vlada trenutno preučuje podpis Evropske konvencije o pravnem položaju delavcev migrantov. ECRI spodbuja slovenske oblasti k pospežitvi postopka pristopa k tej Konvenciji. ECRI prav tako priporoča Sloveniji, da pristopi k Evropski konvenciji o udeležbi tujcev v javnem življenju na lokalni ravni in Evropski konvenciji o državljanstvu.
3. ECRI ugotavlja, da se 8. člen slovenske ustave glasi: "Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno."

B. Ustavne in druge splošne določbe

4. Slovenska ustava vsebuje številne določbe glede načela enakosti. 14. člen ustave na primer določa, da so v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katere koli druge osebne okoliščine. 13. člen ustave določa, da imajo "tujci v Sloveniji v skladu z mednarodnimi pogodbami vse pravice, zagotovljene s to ustavo in z zakoni, razen tistih, ki jih imajo po ustavi ali po zakonu samo državljani Slovenije." Zagotovljena je tudi enakost pred nosilci javnih pooblastil (22. člen) in na področju dela in dostopnosti delovnih mest (49. člen ustave).
5. Po 63. členu je prepovedano vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti.
6. 61. člen daje vsakomur pravico, da svobodno izraža pripadnost svojemu narodu ali narodni skupnosti, da goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo. 62. člen določa, da ima vsakdo pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določa zakon.

- **Zakonodaja o manjšinah**

7. Medtem ko 64. člen ustave ščiti avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji, 65. člen določa, da položaj in posebne pravice romske/ciganske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon. ECRI odobrava položaj, ki ga uživajo italijanske in madžarske narodne skupnosti, in v mnogih pogledih zadovoljivo izvajanje 64. člena. Kar pa zadeva določbo o Romih/Ciganih, ECRI upa, da bodo slovenske oblasti nadaljevale z njenim uresničevanjem s sprejetjem in popolnim izvajanjem zakonodaje¹.

C. Določbe kazenskega prava

8. 141. člen kazenskega zakonika pravi, da kdor zaradi razlike v narodnosti, rasi, barvi, veroizpovedi, etnični pripadnosti, spolu, jeziku, političnem ali drugačnem prepričanju, rojstvu, izobrazbi, družbenem položaju ali kakšni drugi okoliščini prikrajša koga za katero izmed človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, ki so priznane od mednarodne skupnosti ali določene z ustavo ali zakonom, ali kdor na podlagi takšnega razlikovanja komu da kakšno posebno pravico ali ugodnost, se kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporem do enega leta. Enako se kaznuje preganjanje posameznika ali organizacije zaradi njunega zavzemanja za enakopravnost ljudi (2. odstavek). 3. odstavek vsebuje ožje opredeljeno obliko kaznivega dejanja kršenja enakosti iz prvega in drugega odstavka in predvideva strožjo kazen (zapor do treh let) za uradne osebe, ki so zlorabile svoj uradni položaj.
9. 300. člen prepoveduje zbujanje narodnostnega, rasnega ali verskega sovraštva ali nestrpnosti ali širjenje idej o večvrednosti ene rase nad drugo. To kaznivo dejanje se kaznuje z zaporem do dveh let (1. odstavek). Ožja oblika osnovnega kaznivega dejanja je opredeljena kot izvajanje zgornjih dejanj s prisilo, grdim ravnanjem, ogrožanjem varnosti, s sramotitvijo narodnostnih, etničnih ali verskih simbolov, s poškodovanjem tujih stvari, z oskrunitvijo spomenikov, spominskih znamenj ali grobov. V teh primerih je storilec kaznovan z zaporem do pet let. Zločini zoper človečnost se kaznujejo v skladu s 373. členom kazenskega zakonika. Zakonik ne vsebuje nobene posebne določbe, ki bi rasistično motivacijo storilca kaznivega dejanja označila kot posebno oteževalno okoliščino. Vendar pa obstajajo določbe za nekatera kazniva dejanja, denimo v primeru umora v 127. členu, kjer je predvidena strožja kazen, če sodnik meni, da je treba upoštevati posebno oteževalno okoliščino. ECRI sicer opaža širok obseg kazenskih določb, katerih namen je boj proti rasizmu, vendar pa meni, da bi bilo treba sprejeti še več določb kazenskega prava, ki bi na primer navadne zločine z rasističnim motivom označile kot rasistične zločine ali bi izrecno določale, da morajo sodišča ob razsodbi na rasistično motiviranost zločinov gledati kot na oteževalno okoliščino. V tem pogledu ECRI usmerja pozornost na svoja Splošnopolitična priporočila št. 7 glede nacionalne zakonodaje za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji, ki vsebujejo navodila za pripravo ustreznih določb kazenskega prava na tem področju.

¹ Glejte spodaj, Romi/Cigani. Za druge manjšine glejte 39. in 40. odstavek spodaj.

10. V letu 2001 so uradi državnega tožilstva prejeli šestnajst prijav kršenja pravic do enakopravnosti po 141. členu, vendar so jih šest zavrnili, ker ni bilo vzroka za sum kaznivega dejanja. Državni tožilci so izvedli dodatno preiskavo preostalih desetih primerov v okviru predsodnega kazenskega postopka ob pomoči policije ali na kakšen drug način. Te preiskave še niso zaključene. Urad državnega tožilstva se trenutno ukvarja s primerom zločina proti človeštvu po 373. členu kazenskega zakonika, ki se navezuje na dogodek, ki se je zgodil neposredno po koncu druge svetovne vojne.
11. Po nekaterih poročilih policija ne posveča vedno dovolj pozornosti rasističnemu vidiku kaznivega dejanja, ampak ga obravnava kot navadno kaznivo dejanje, kot je ulični pretep. Na splošno se zdi, da se kazenske določbe za boj proti rasizmu in diskriminaciji ne uporabljajo dovolj, kljub temu da je iz poročil, predvsem s strani varuha človekovih pravic, razvidno, da takšni pojavi predstavljajo pomemben problem v Sloveniji². Ugotavlja se, da žrtve rasno diskriminacijo redko prijavijo policiji. Eden od možnih razlogov je premajhna osveščenost o obstoju takšnih zakonskih določb. ECRI zelo močno priporoča državnim oblastem boljše izvajanje zakonodaje za boj proti rasizmu in diskriminaciji, na primer s seznanjanjem splošne javnosti in potencialnih žrtev z veljavno zakonodajo in njenimi posledicami ter s spodbujanjem žrtev, da dejanje diskriminacije prijavijo policiji. Poleg tega je treba poskrbeti tudi za to, da se pritožbe, ki prispejo na policijo, ustrezno in sistematično obravnavajo, s čimer se bo povečalo zaupanje manjšin v sistem kazenskega pravosodja in osvestilo večinsko prebivalstvo glede nesprejemljivosti rasističnega vedenja. Uvedba vzporednih določb civilnega in upravnega prava glede diskriminacije na različnih področjih življenja bi prav tako lahko spodbudila k pogostejši predaji takih primerov rokam pravice (glejte spodaj, Določbe civilnega in upravnega prava).
12. ECRI poziva slovenske oblasti k pripravi izobraževanja na temo rasizma in rasne diskriminacije za vse delavce v sistemu kazenskega pravosodja, od policije do organov pregona in sodnikov, in povečanju njihove osveščenosti o potrebi po aktivnem nasprotovanju takim pojavom. Istočasno bi bilo treba razmisliti tudi o načinih za spodbujanje žrtev rasizma in rasne diskriminacije, da takšna dejanja prijavijo.

D. Določbe civilnega in upravnega prava

13. Slovenska zakonodaja vsebuje nekaj splošnih določb o prepovedi diskriminacije, kot je člen 82-3 Zakona o tujcih³, po katerem državni in drugi organi, organizacije in združenja z vsem svojim delovanjem zagotavljajo zaščito pred kakršno koli diskriminacijo na podlagi rasnega, nacionalnega, etničnega ali drugega razlikovanja tujcev.
14. Novi zakon o delovnih razmerjih, ki je bil sprejet aprila 2002, vsebuje natančnejše protidiskriminacijske določbe, s čimer se domača zakonodaja približa zahtevam standardov Evropske unije. Ta zakon začne veljati s 1. januarjem 2003. 6. člen prepoveduje tako neposredno kot posredno diskriminacijo na podlagi neizčrpnega seznama razlogov, kot so rasa, barva kože, versko prepričanje ali nacionalno poreklo, na področju zaposlovanja, odpovedi pogodbe o zaposlitvi in delovnih razmer. ECRI opaža, da ta določba predvideva tudi skupno dokazno breme med

² Glejte Slovenski varuh človekovih pravic, *Sedmo letno poročilo (2001)*, Ljubljana, junij 2002.

³ Uradni list RS št. 61/1999

domnevno žrtvijo diskriminacije in storilcem diskriminatornega dejanja. V primeru diskriminacije mora delodajalec žrtvi plačati odškodnino, lahko pa je tudi kaznovan z denarno kaznijo. ECRI pozdravlja ta novi zakon in upa, da se slovenske oblasti trudijo po svojih najboljših močeh za boljše poznavanje te določbe s strani delodajalcev in delavcev, s čimer bo prepoved diskriminacije s civilnim in upravnim pravom dobila svoj pravi pomen.

15. ECRI z obžalovanjem ugotavlja odsotnost vsestranske protidiskriminacijske zakonodaje, ki bi pokrivala vse življenjske vidike, vključno z izobrazbo, stanovanjem, dostopom do javnih in socialnih služb, dostopom do javnih mest in pogodbenimi razmerji med posamezniki, in ki bi predvidevala učinkovita prisilna in pravna sredstva. ECRI resno poziva slovenske oblasti, da preučijo sprejetje takšne zakonodaje po enakem modelu kot novi zakon o delovnih razmerjih in da si prizadevajo za dvig zavesti pravne skupnosti in splošne javnosti o tej zakonodaji. V tem pogledu ECRI znova usmerja pozornost na svoja Splošnopolitična priporočila št. 7 glede nacionalne zakonodaje za boj proti rasizmu in rasni diskriminaciji, ki vsebujejo navodila za pripravo ustreznih določb civilnega in upravnega prava na tem področju.

E. Posebni organi in druge ustanove

16. Varuh človekovih pravic je začel vršiti svoje funkcije leta 1994. Varuh človekovih pravic varuje pravice posameznikov v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave ali drugih nosilcev javnih pooblastil. Varuh človekovih pravic je pooblaščen za preiskavo posameznih pritožb in predložitev odprave nepravilnosti, če je pritožba upravičena. ECRI pozdravlja delo te ustanove in spodbuja oblasti, da se zavzamejo za to, da bo splošna javnost bolje seznanjena s to ustanovo in vlogo, ki jo lahko igra kot posrednik pri iskanju pravice v sodnem sistemu, predvsem pri obravnavi primerov diskriminacije.
17. Urad za enake možnosti je medministrski organ, ki se v glavnem ukvarja z vprašanjem enakosti med spoloma. ECRI je seznanjen z delovno skupino, ki jo je organ ustanovil za analizo stanja glede izvajanja Direktive 2000/43/EC Sveta Evropske unije, ki uveljavlja načelo enake obravnave oseb ne glede na njihovo raso ali etnično pripadnost, in Direktive 2000/78/EC Sveta Evropske unije o enakih možnostih na področju zaposlovanja. S tem se dejavnost Urada za enake možnosti razširi na področja, kot so diskriminacija na podlagi rase, barve kože, narodnosti in drugih značilnosti. ECRI upa, da bo v prihodnje odgovornost vlade za te zadeve vršil organ z enako obsežnim področjem delovanja.
18. S tem v zvezi ECRI poudarja zaželenost neodvisnega posebnega organa, ki bi bil pristojen za obravnavo primerov rasne diskriminacije in nestrpnosti bodisi neodvisno bodisi v okviru obravnave splošnih zlorab človekovih pravic. Slovenske oblasti vabi, da se zgledujejo po ECRI-jevih Splošnopolitičnih priporočilih št. 2 glede posebnih organov za boj proti rasizmu, sovražstvu do tujcev, antisemitizmu in nestrpnosti na državni ravni in ustanovijo takšen organ ali ustvarijo posebno službo za to področje v okviru obstoječega Urada varuha človekovih pravic.

F. Izobraževanje in usposabljanje/osveščanje

19. ECRI pozdravlja obstoj obveznega predmeta Državljska vzgoja in etika ter izbirnega predmeta Družbena vzgoja poleg številnih drugih pozitivnih ukrepov. Slovenske oblasti poziva, naj se pouk izvaja z znatnim poudarkom na človekovih pravicah in strpnosti.
20. V Splošnopoličnih priporočilih št. 1 glede boja proti rasizmu, sovraštvu do tujcev, antisemitizmu in nestrpnosti ECRI priporoča, da države članice "zagotovijo, da so učni načrti v šolah, na primer pri poučevanju zgodovine, sestavljeni tako, da povečujejo cenjenost kulturne raznovrstnosti". ECRI močno priporoča slovenskim oblastem, da zagotovijo, da bo izobraževanje o strpnosti in spoštovanju raznolikosti zavzemalo pomembno mesto. ECRI nadalje meni, da je zelo pomembno, da se učence skozi učni načrt seznanja s prednostmi, ki jih Sloveniji prinašata priseljevanje tujcev in kulturna raznolikost.
21. ECRI z zadovoljstvom ugotavlja, da so organizirani tečaji o človekovih pravicah za policiste, osebje v zaporih in sodno osebje. Oblasti poziva, da si morajo prizadevati, da ti tečaji vključujejo vidike, ki še posebej zadevajo problem rasizma in diskriminacije. Oblasti spodbuja tudi k širitvi usposabljanja o človekovih pravicah in strpnosti na vse javne uslužbenke, kot so na primer cariniki, ki se pri svojem delu srečujejo s pripadniki manjšin.

G. Sprejem in položaj nedržavljanov

- *Begunci in prosilci za azil*

22. V času sprejetja prvega ECRI-jevega poročila Slovenija ni imela zakonodaje o azilu. ECRI z zadovoljstvom ugotavlja, da je bil leta 1999 sprejet zakon, ki upošteva Ženevsko konvencijo o statusu beguncev iz leta 1951. Ta zakon je bil leta 2001 spremenjen, v glavnem zato, da bi ustrezal standardom Evropske unije zaradi kandidature Slovenije za članstvo. Od leta 1990 je bil status begunca priznan le 41 prosilcem za azil. ECRI opaža, da je, čeprav je število prošenj precej veliko (na primer 10.000 leta 2001), velika večina primerov zaključenih, ker so prosilci opustili postopek, najbrž zato, ker so se preselili v drugo državo.
23. Po obdobju strmega naraščanja števila prošenj iskalcev pribežališča je slednje zadnje čase začelo upadati. To je najbrž posledica sprememb v migracijskih tokih. ECRI z zadovoljstvom opaža, da so slovenske oblasti v sodelovanju z Visokim komisariatom združenih narodov za begunce (UNHCR) in nevladnimi organizacijami (NVO) izdale knjižico o azilu. Knjižica je izdana v več jezikih in vsebuje vse informacije o izpolnjevanju prošnje za azil in o pravicah in dolžnostih prosilcev. Vendar pa ECRI izraža globoko skrb zaradi navedb o nedržavljanih, ki bi radi zaprosili za azil, a jim določeni policisti ali cariniki ne dajo ustreznih informacij o postopku in jih celo odpeljejo nazaj na mejo, še preden lahko izpolnijo prošnjo. ECRI resno poziva slovenske oblasti, da nadzorujejo dogajanje na mejah in s tem zagotovijo, da bodo nedržavljanji, ki bi radi zaprosili za azil, imeli možnost vložiti prošnje. ECRI meni, da bi dodatno izobraževanje uradnikov na tem področju močno pripomoglo k izboljšanju razmer⁴.

⁴ Glejte tudi zgoraj, *Izobraževanje in usposabljanje/osveščanje*.

24. ECRI je zaskrbljen nad situacijo glede nastanitve prosilcev za azil. Problem prepolnih domov se sicer zmanjšuje, vendar pa je bil ECRI obveščen o zelo slabih bivalnih pogojih v nekaterih domovih. ECRI močno priporoča oblastem človeško ravnanje s prosilci za azil, kar vključuje tudi primerne bivalne pogoje. S tem v zvezi ECRI z zanimanjem opaža, da se je Ministrstvo za notranje zadeve obvezalo zgraditi nov azilni dom do leta 2004.
25. V prvi polovici devetdesetih let je v Slovenijo prišlo okoli 70.000 beguncev iz Bosne in Hercegovine, leta 1999 pa jih je prišlo 2500 s Kosova. Do danes je večina beguncev iz teh območij zapustila Slovenijo ali pa so postali njeni stalni prebivalci oziroma državljani, vendar pa jih je v državi še vedno približno 2150, ki se iz različnih razlogov ne morejo vrniti v svojo izvorno državo. Po dolgem obdobju negotovosti glede pravnega statusa teh beguncev, je bil leta 1997 sprejet Zakon o začasnem zatočišču, ki jim priznava poseben status in določene pravice, kot sta pravica do zdravstvene oskrbe in dostop do nastanitvenih centrov. Vseeno pa je bila njihova pravica do dela močno omejena, saj so lahko delali le 60 dni na leto, kar ne zadošča za kritje njihovih osnovnih potreb. ECRI opaža tudi, da ta zakon ni prinesel ne trajne rešitve ne sredstev za integracijo beguncev v slovensko družbo. Zato ECRI z veseljem ugotavlja, da je bila leta 2002 sprejeta sprememba zakona iz leta 1997, ki vsem osebam z začasnim zatočiščem omogoča pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje in s tem številne pravice, ki jih uživajo Slovenci. Do konca leta 2002 je 1839 od 2150 začasnih beguncev vložilo prošnjo za dovoljenje za stalno prebivanje. Do takrat je bilo začasnim beguncem izdanih 1661 dovoljenj za stalno prebivanje. ECRI pozdravlja takšen napredek in poziva slovenske oblasti k natančnejšemu nadzoru položaja teh ljudi, da se bodo v celoti vključili v družbo.

- ***Illegalno priseljevanje***

26. Slovenija je križišče poti ilegalnih priseljencev, ki potujejo iz vzhodne v zahodno Evropo. Slovenske oblasti se odzivajo z okrepljenim nadzorom na mejah, posebej vzdolž meje s Hrvaško. Glede na to, da se po nekaterih poročilih določeni uradniki ne ravnavo vedno po predpisih, kar se tiče pravic migrantov⁵, ECRI močno priporoča slovenskim oblastem, da zagotovijo, da na tem področju ne bi prihajalo do nikakršnega diskriminatornega vedenja. Osebe, za katere se ugotovi, da ilegalno živijo v Sloveniji, so odpeljane v "Centre za odstranjevanje tujcev". Trije različni organi, policija, sodnik za prekrške in kazensko sodišče, so pristojni za odločanje o kršitvah zakona, kar se tiče ilegalnega vstopa in bivanja v državi. Sporočeno je bilo, da takšno prekrivanje pristojnosti lahko privede do zapletenih situacij, kar ovira popolno spoštovanje pravic vpletenih oseb. ECRI opaža, da se slovenske oblasti zavedajo tega problema in iščejo rešitve. ECRI poziva oblasti, da si kar najbolj prizadevajo za popolno rešitev problema ilegalnega priseljevanja in predvsem zagotovijo, da bodo vsi uradniki, ki se srečujejo z ilegalnimi priseljenci, deležni posebnega usposabljanja, zlasti glede človekovih pravic in strpnosti. ECRI na splošno meni, da bi državne oblasti morale poskrbeti za večjo transparentnost pri obravnavi posameznih primerov ob mejnih kontrolah, na primer s tesnim sodelovanjem z Visokim komisariatom združenih narodov za begunce (UNHCR) in lokalnimi nevladnimi organizacijami (NVO), ki se ukvarjajo s to tematiko.

⁵

Glejte zgoraj, *Prosilci za azil*

- **Vključitev priseljencev v družbo**

27. V začetku devetdesetih let je Slovenija sprejela večji pritok beguncev iz Hrvaške in Bosne in Hercegovine. Posledično je bil leta 1992 ustanovljen Urad za priseljence in begunce, ki je neodvisna vladna agencija. Njegova naloga je bila organizacija nastanitve in zalog hrane za begunce ter drugih dejavnosti, kot so izobraževanje, humanitarna pomoč in zdravstvena oskrba. Pred kratkim se je Urad za priseljence in begunce začel ukvarjati z razvijanjem koncepta vključevanja nedržavljanov v slovensko družbo. Glavna ciljna skupina te politike so trenutno začasni begunci iz Bosne in Hercegovine. ECRI pa meni, da bi morale slovenske oblasti v politiko vključevanja poleg beguncev in prosilcev za azil vključiti tudi migrante, ki prihajajo na delo v Slovenijo. To je pomembno predvsem spričo bodočega pristopa Slovenije k Evropski uniji in posledičnega odprtja slovenskega trga dela evropskim državljanom. ECRI meni, da lahko ta vladna agencija igra pomembno vlogo pri boljšem vključevanju nedržavljanov v Slovenijo, in poziva oblasti, da ji da na razpolago dovolj ljudi in finančnih sredstev za neodvisno izpeljavo njenih nalog.
28. ECRI pozdravlja ostale pozitivne pobude s strani slovenskih oblasti za vključevanje nedržavljanov v slovensko družbo, kot je sprejetje Zakona o lokalnih volitvah (št. 52/2002), ki tujcem z dovoljenjem za stalno prebivanje omogoča udeležbo na lokalnih volitvah. Kot je že bilo omenjeno, ECRI poziva slovenske oblasti, da nadaljujejo v tej smeri in pristopijo k Evropski konvenciji o udeležbi tujcev v javnem življenju na lokalni ravni⁶.

H. Dostop do javnih služb

- ***Dostop do socialnih storitev, kot so zdravstvena oskrba, socialno varstvo in stanovanje***

29. ECRI izraža svojo zaskrbljenost zaradi navedb o diskriminaciji do manjšin, med katere spadajo Romi in državljani nekdanje Jugoslavije, z vidika dostopa do javnih služb. Čeprav slovenska zakonodaja po naravi ni diskriminatorna, pa se dozdeva, da je njeno izvajanje veliko manj zadovoljivo. ECRI se zaveda, da so bili po razglasitvi neodvisnosti sprejeti številni predpisi in da njihovo uresničevanje ni vedno enostavno. Vseeno pa poudarja potrebo po nadaljnjem uresničevanju zakonodaje, da bodo manjšinam priznane socialne in ekonomske pravice dobile svoj pravi pomen. Državne oblasti resno poziva k nadzoru stanja na tem področju in zagotavljanju, na primer, uporabe sekundarne zakonodaje, kadarkoli je potrebno, da primarna zakonodaja ne bo veljala le na papirju.

- ***Dostop do izobraževanja***

30. 57. člen ustave zagotavlja vsem slovenskim državljanom enake možnosti za izobraževanje. Za madžarsko in italijansko manjšino obstajajo posebne določbe o izobraževanju, ki njihovim pripadnikom zagotavljajo izobraževanje v maternem jeziku, in sicer od predšolskega do konca srednješolskega izobraževanja. Učni načrt teh šol, ki vključuje učenje jezika manjšine in

⁶ Glejte tudi zgoraj, Mednarodne pravne listine.

slovenščine, je zasnovan tako, da učence seznanja s kulturo, zemljepisom in zgodovino njihove matične države. ECRI je z zadovoljstvom opazil nedavno pobudo za lažji dostop do izobrazbe za romske otroke, vključno z vpeljavo pouka romskega jezika. ECRI izraža zaskrbljenost nad visokim številom romskih otrok, ki obiskujejo pouk za otroke s "posebnimi potrebami". Slovenske oblasti se zavedajo tega problema in so sestavile komisijo, ki na nediskriminatoren način odloča o tem, ali mora otrok obiskovati takšno vrsto programa ali ne. ECRI podpira to pobudo in upa, da bodo slovenske oblasti še naprej nadzorovale stanje in izboljšale razmere izobrazbe pri Romih. ECRI je seznanjen tudi z namero slovenskih oblasti, da bodo otrokom priseljencev in otrokom, ki pripadajo manjšinam narodov iz nekdanje Jugoslavije, omogočili učenje njihovega maternega jezika v šoli. Slovenske oblasti glasno poziva k nadaljevanju njihovega dela in še večjemu prizadevanju na tem področju.

I. Zaposlovanje

31. ECRI je zabeležil sprejetje Zakona o zaposlovanju in delu tujcev, ki je začel veljati avgusta 2000 in olajšuje pridobitev delovnega dovoljenja za nedržavljanke, saj zavržena prošnja za državljanstvo ni več ovira za njegovo izdajo. ECRI je seznanjen tudi s sprejetjem Zakona o delovnih razmerjih v letu 2002⁷. Kljub temu ugotavlja, da diskriminacija pri zaposlovanju ostaja resna ovira za popolno vključitev pripadnikov številnih manjšin v družbeno in ekonomsko življenje Slovenije. Žrtve diskriminacije so tako pripadniki priseljenjskih manjšin kot pripadniki narodnih manjšin⁸. Zdi se, da ostaja brezposelnost med pripadniki manjšin znatno višja kot med pripadniki večinskega prebivalstva, pripadniki številnih manjšin pa predstavljajo večino delovne sile na nižjih delovnih mestih, kot so na primer fizična dela. ECRI opazuje, da so še vedno potrebna skupna prizadevanja za boj proti diskriminaciji pri zaposlovanju, vključno s popolnim in učinkovitim uresničevanjem veljavne zakonodaje in osveščanjem pripadnikov manjšin glede njihovih pravic in večinskega prebivalstva glede prepovedi diskriminacije. Nadalje je treba poleg zakonodajnih ukrepov uporabiti še druga sredstva in strategije za boj proti diskriminaciji.

J. Občutljive skupine

Ta del se nanaša na določene manjšine, ki so lahko še posebej podvržene problemom rasizma, diskriminacije in nestrpnosti v obravnavani državi. To ni izčrpen pregled položaja vseh manjšin v državi in nekatere od njih niso omenjene, kar pa ne pomeni, da se ne soočajo z rasizmom in diskriminacijo.

- Romi/Cigani

32. Natančno število Romov v Sloveniji ni znano. V popisu slovenskega prebivalstva leta 1991 se je le 2293 oseb izreklo za Rome, medtem ko se njihovo število ocenjuje med 3000 in 10.000.
33. Zakon o lokalni samoupravi določa, da na območjih, kjer živijo avtohtono naseljene romske skupnosti, slednje izvolijo vsaj enega predstavnika v občinski svet. Ker pojem avtohtoni Romi na začetku v zakonu ni bil jasno opredeljen, je slovenski parlament sprejel dopolnitev zakona, ki določa, v katerih občinah

⁷ Glejte zgoraj, Določbe civilnega in upravnega prava.

⁸ Glejte spodaj, Romi/Cigani.

mora biti izvoljen tudi predstavnik Romov. Zakon navaja dvajset občin in, čeprav so nekatere občine na začetku kazale določen odpor, bodo do konca leta 2002 vse te občine imele predstavnika Romov. ECRI pozdravlja to pobudo, ki Romom/Ciganom omogoča sodelovanje v lokalnem javnem življenju in možnost odločanja. Z zanimanjem tudi ugotavlja, da je ena od občin (Maribor), ki po zakonu ni bila dolžna podeliti pravice za izvolitev predstavnika Romov, vseeno prostovoljno podelila to možnost romski skupnosti. ECRI močno odobrava takšna pozitivna dejanja.

34. ECRI opaža, da je uporaba pojmov "avtohtoni" in "neavtohtoni" Romi v Zakonu o lokalni samoupravi povzročila določeno zmedo, še posebej zato, ker v 65. členu ni takšnega razlikovanja⁹. Nekateri predstavniki romske skupnosti so izrazili večjo naklonjenost pojmom "tradicionalno naseljeni" in "netradicionalno naseljeni" Romi ali celo odstranitvi takega razlikovanja. Še posebej ni preveč jasno, kaj razlikovanje med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi pomeni s pravnega vidika. ECRI je bil obveščen o ustanovitvi posebne delovne skupine, ki bo preudarila ta pojma in njune morebitne globlje pomene. ECRI meni, da bi se morale slovenske oblasti karseda izogibati temu razlikovanju in se namesto tega pri sprejemanju zakonov ali programov, ki zadevajo Rome, odločiti za vključevalen pristop. To bo zagotovilo, da pri izvajanju določb glede Romov ne bo prihajalo do diskriminacije.
35. Na nekaterih območjih so življenjske razmere Romov zelo zaskrbljujoče. V njihovih naseljih ni osnovnih udobnosti, kot so tekoča voda, ogrevanje in sanitarije. Brezposelnost je izredno visoka. Te razmere so posledica več dejavnikov, med katerimi sta splošna nizka stopnja izobrazbe in pomanjkanje zavesti o svojih pravicah pri Romih. Romi so tudi žrtve diskriminacije na številnih področjih življenja, kot so stanovanje, zaposlitev in zdravstvena oskrba. Eden od razlogov je povezan z dejstvom, da številni Romi prihajajo z drugih področij nekdanje Socialistične Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) in nimajo slovenskega državljanstva. Zato toliko bolj doživljajo probleme, s katerimi se soočajo osebe, ki niso uspele urediti svojega pravnega statusa v Sloveniji¹⁰.
36. Slovenske oblasti se zavedajo težav, s katerimi se srečuje romsko prebivalstvo, in so dale številne pobude za izboljšanje njihovih razmer. ECRI je opazil predvsem "Program ukrepov za pomoč Romom v Republiki Sloveniji" iz leta 1995 in "Program zaposlovanja Romov v Sloveniji" iz leta 2000, ki sta analizirala bivalne razmere in ekonomski položaj Romov ter prispevala predloge za vključitev Romov med delovno silo. Ukrepi v okviru teh dveh programov vključujejo pripravo na zaposlitev in usposabljanje, ustanovitev romskih združenj, program javnih del in subvencionirano zaposlovanje. Obstajajo tudi pobude na ravni izobraževanja in širjenja romskega jezika preko radijskih in televizijskih programov ter šolskega pouka. ECRI pozdravlja takšne pobude, a opozarja na poročila, ki kažejo, da se ti programi ne izvajajo dovolj in da za resnično učinkovitost potrebujejo večjo finančno podporo s strani nosilcev javnih pooblastil. Zato ECRI glasno poziva slovenske oblasti k nadaljnjemu in še večjemu prizadevanju za izboljšanje položaja romskega prebivalstva. S tem v zvezi opozarja na svoja Splošnopolitična priporočila št. 3 glede boja proti rasizmu in nestrpnosti do Romov/Ciganov.

⁹ Glejte zgoraj, Določbe ustavnega prava in druge splošne določbe.

¹⁰ Glejte spodaj, Posebej pomembna vprašanja.

37. ECRI je zaskrbljen zaradi stereotipnih predstav in predsodkov do Romov s strani splošne javnosti, ki se včasih zrcalijo v medijih. Slovenske oblasti poziva k nadzoru nad razmerami na tem področju in osveščanju splošne javnosti za zmanjšanje predsodkov do Romov.

- **Manjšine narodov iz drugih območij nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije**

38. Etničnih Srbov, Hrvatov, Bošnjakov ali Kosovskih Albancev v nasprotju z madžarsko, italijansko ali romsko skupnostjo ne ščiti nobena posebna ustavna določba, razen 61. člena¹¹, in se soočajo z vladno in družbeno diskriminacijo. Večina ljudi iz bivših jugoslovanskih republik (večinoma iz Bosne, Srbije in Kosova) se je preselila v Slovenijo še v času skupne države v desetletjih pred odcepitvijo Slovenije zaradi boljših ekonomskih priložnosti. ECRI ugotavlja, da glede na zadnji popis prebivalstva Hrvati predstavljajo okrog 2,7 %, Srbi 2,4 % in Bošnjaki 1,3 % prebivalstva, medtem ko Madžari predstavljajo 0,4 % in Italijani 0,16 % populacije. Čeprav manjšine narodov z območij nekdanje Jugoslavije številčno močno prekašajo tradicionalne narodne manjšine, ne uživajo posebnih kulturnih pravic. ECRI meni, da bi se slovenske oblasti morale posebej potruditi, da bi imele te manjšine boljše možnosti za izražanje svoje kulture. S tega vidika ECRI pozdravlja projekt, ki daje otrokom pripadnikov teh manjšin možnost učenja maternega jezika v šoli¹².

- **Nemško govoreča manjšina**

39. Nemško govoreča manjšina je majhna po številu. ECRI je zaskrbljen nad poročili, po katerih je nemško govoreča manjšina še vedno predmet določenih starih predsodkov in stereotipnih predstav, povezanih z dogodki v drugi svetovni vojni. ECRI obravnava vprašanje nestrupnega ozračja na splošno nekoliko nižje (glejte javno mnenje) in upa, da bodo slovenske oblasti storile vse, kar je v njihovi moči, za rešitev problema negativnega odnosa do nemško govoreče manjšine. V tem pogledu ECRI z zadovoljstvom ugotavlja, da sta 30. aprila 2001 Slovenija in Avstrija podpisali dvostranski sporazum o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti, kar daje nemško govorečim posameznikom določene ugodnosti.

- **Manjše verske skupnosti**

40. Katoličani predstavljajo veliko večino celotnega prebivalstva v Sloveniji. Obstajajo tudi manjše verske skupnosti, kot so muslimani (okoli 30.000 oseb) in židje (okoli 200 oseb). Muslimanska skupnost se je povečala od prihoda beguncev, posebej tistih iz Bosne in Kosova. ECRI opaža, da obstaja nekaj zaskrbljujočih vprašanj, na primer glede primernih verskih objektov za muslimane. Muslimanska skupnost nima džamije in prostori, ki jih trenutno uporablja za verske obrede, niso primerni za te namene. ECRI je bil obveščten, da muslimanska skupnost že več let prosi za dodelitev zemljišča za izgradnjo džamije. Čeprav so oblasti že dodelile zemljišče, pa se gradnja džamije še ni začela, kar naj bi bila posledica administrativnih zaostankov. ECRI močno poziva oblasti, da zagotovijo primerne prostore tako muslimanski skupnosti kot

¹¹ Glejte zgoraj, Določbe ustavne prava in druge splošne določbe.

¹² Glejte zgoraj, Dostop do izobraževanja.

vsem ostalim manjšim verskim skupnostim. ECRI meni, da bi glede na manifestacije nestrpnosti do muslimanov s strani večinskega prebivalstva¹³, h katerim spodbujajo tudi mediji, to pripomoglo k boljšemu razumevanju in strpnosti do in med različnimi verskimi skupnostmi v Sloveniji. Na splošno opozarja na svoja Splošnopolitična priporočila št. 5 glede boja proti nestrpnosti in diskriminaciji do muslimanov, ki vsebujejo niz navodil in načel, ki jih je treba upoštevati na tem področju.

K. Ravnanje določenih glavnih ustanov na državni in lokalni ravni

- Policija

41. Slovenske oblasti so seznanjene s primeri prekomerne uporabe sile nekaterih policistov do Romov/Ciganov ali nedržavljanov. ECRI opaža, da so bile vpeljane številne pobude na področju izobraževanja o človekovih pravicah za uslužbence policije. To izobraževanje vključuje povečanje zavesti o nujnosti boja proti rasizmu in nestrpnosti. ECRI pozdravlja takšne pobude in meni, da bi si morale slovenske oblasti še bolj prizadevati za izboljšanje odnosov med policijo in manjšinami.
42. Člen 148-4 Zakona o kazenskem postopku določa možnost pritožbe pri pristojnem državnemu tožilcu v primeru diskriminacije ali rasističnega vedenja s strani policista. ECRI opaža, da je pritožbo o nezakonitem vedenju policije, vključno z diskriminatornimi dejanji, mogoče vložiti tudi pri varuhu človekovih pravic. Kljub temu ECRI, v skladu s svojimi Splošnopolitičnimi priporočili št. 1, predlaga, da slovenske oblasti razmislijo o ustanovitvi agencije, neodvisne od policije, ki bo odgovorna za preiskavo morebitnih prihodnjih incidentov in področij konfliktov med policijo in manjšinami.

L. Javno mnenje

43. Odzivi Slovencev na porast števila priseljencev v zadnjih desetih letih so bili včasih nacionalistične in celo ksenofobične narave. ECRI z zaskrbljenostjo gleda na poročila, po katerih je na ulicah slišati številne rasistične izraze, ki so objavljeni tudi v tisku. V skrajnih primerih so bili nekateri pripadniki manjšin žrtve fizičnega nasilja. Zavedajoč se, da je splošni odnos Slovencev do tujcev pogosto opisan kot sprejemanje "drugih", dokler slednji ne živijo v njihovi bližini, se ECRI boji, da bodo v primeru poslabšanja ekonomskih razmer v državi v prihodnosti prvi grešni kozli ravno pripadniki manjšin. Trenutna tarča sovražnega razpoloženja so predvsem Romi/Cigani, Afričani, ljudje, ki prihajajo iz drugih območij bivše SFRJ (občasno slabšalno poimenovani "Južnjaki"), muslimani in iskalci pribežališča. ECRI poziva oblasti k ostremu nadzoru takšnih manifestacij nestrpnosti in primernemu ukrepanju v primeru uporabe zgoraj omenjenega nasilja¹⁴. Z ozirom na čedalje večji migracijski tok zaradi bližajočega se vstopa Slovenije v Evropsko unijo želi ECRI posebej opozoriti na potrebo po izboljšanju ozračja strpnosti v državi. Zato ECRI močno priporoča slovenskim oblastem, da podvzame ustrezne ukrepe za večjo osveščenost splošne javnosti z vidika rasizma in nestrpnosti, ter k razvijanju kulture strpnosti in spoštovanja raznolikosti v Sloveniji. To bi pripomoglo k okrepitvi in ohranitvi družbenega sožitja ljudi, ki bodo v bodoče živeli v tej državi.

¹³ Glejte spodaj, Javno mnenje.

¹⁴ Glejte zgoraj, Določbe kazenskega prava.

M. Nadzor stanja v državi

- Podatki in statistika

44. Zdi se, da primanjkuje podatkov o položaju nedržavljanov na področjih, kot so zaposlovanje, stanovanje in izobrazba. Poleg tega trenutno ni nobene sistematske ali specifične zbirke podatkov o rasističnih dejanjih, prijavah takšnih incidentov policiji in spremljanju ter rešitvah teh prijav. ECRI ugotavlja tudi, da je bil zadnji popis prebivalstva v Sloveniji izveden leta 1991, ko je Slovenija postala samostojna država. ECRI je seznanjen s tem, da je bil novi popis prebivalstva opravljen leta 2002, vendar pa rezultati popisa še niso bili na voljo v času priprave tega poročila. ECRI poziva slovenske oblasti k razvijanju sistemov za nadzor položaja nedržavljanov na področjih, kot so zaposlovanje, stanovanje in izobrazba, pri čemer morajo spoštovati načela zaupnosti in prostovoljne samoidentifikacije oseb s posameznimi skupnostmi. ECRI priporoča tudi razvoj sistema za nadzor rasističnih in diskriminatornih dejanj, vključno s prijavi, naslovljenimi na oblasti, ter obravnavo in rešitvami slednjih.

N. Mediji

45. Kot je že bilo ugotovljeno v prejšnjem ECRI-jevem poročilu, sta madžarski in italijanski manjšini zagotovljena, z zelo natančno opredeljenimi določbami, izdaja časopisov in revij v njihovem jeziku ter dostop do radijskih in televizijskih programov. Preko Urada za narodnosti Republika Slovenija sofinancira tudi nekaj založbenih dejavnosti in radijske ter televizijske programe za Rome. Romska skupnost izdaja revijo "Romano them - Romski svet" s prispevki v slovenskem in romskem jeziku ter vodi lastne radijske programe na lokalnih radijskih postajah v Novem mestu in Murski Soboti. ECRI pozdravlja takšne pobude v prid manjšinam in Romom. Prav tako tudi spodbuja slovenske oblasti, da podprejo pobude za večjo prisotnost ostalih manjšin in njihovih jezikov v medijih, na primer nemško govoreče manjšine ali etničnih Hrvatov, Srbov, Bošnjakov in ostalih manjšin v državi.
46. ECRI ugotavlja, da se v medijih pojavljajo določeni predsodki in negativne stereotipne predstave v zvezi s pripadniki manjšin, kot so Romi/Cigani. ECRI opaža, da Zakon o medijih (št. 35/2001) prepoveduje širok izbor rasističnega vedenja, kot sta zbujanje rasnega sovraštva ali diskriminacija, in poziva državne oblasti, da po potrebi uporabijo ta zakon kot sredstvo za boj proti rasizmu in nestrpnosti. Nadalje je ECRI zaskrbljen nad izjavami iz različnih virov o tem, da mediji, ko poročajo o zločinih, težijo k imenovanju narodnosti storilca, in to tudi takrat, ko družbeno okolje domnevnega storilca kaznivega dejanja sploh ni pomembno. ECRI ugotavlja, da takšno poročanje lahko ustvari ali poveča predsodke in stereotipe v javnem mnenju. ECRI meni, da bi morali zaposlene v medijih opozoriti na nevarnost negativnega poročanja, poleg tega pa tudi podpira upoštevanje etičnega kodeksa s strani zaposlenih v medijih, kar zagotavlja odgovornejši način poročanja.

II. POGLAVJE: POSEBEJ POMEMBNA VPRAŠANJA

V tem poglavju poročil o posameznih državah želi ECRI opozoriti na omejeno število vprašanj, ki si po njenem mnenju zaslužijo posebno in takojšnjo pozornost države, na katero se nanašajo. V primeru Slovenije bi ECRI rad usmeril pozornost na položaj manjšin nekdanje Jugoslavije.

O. Položaj manjšin narodov bivše Jugoslavije

47. Razpad SFRJ je v Sloveniji odprl pomembna vprašanja glede državnega nasledstva in državljanstva. Pred osamosvojitvijo leta 1991 so slovenske oblasti določile, da bo pravica do državljanstva zagotovljena vsem, ki so takrat zakonito bivali v Sloveniji. Zato je bil leta 1991 sprejet Zakon o državljanstvu, ki je priznaval slovensko državljanstvo osebam, ki so imele stalno prebivališče v Sloveniji pred osamosvojitvijo in so zaprosile zanj v omejenem času šestih mesecev po objavi zakona. Po zaslugi tega zakona je slovensko državljanstvo dobilo okrog 171.000 ljudi.
48. Vseeno pa so številni dejavniki (med katerimi so kratek rok za oddajo prošnje, pomanjkanje informacij in precej negotov položaj držav naslednic SFRJ) botrovali temu, da veliko število ljudi, ki so sicer izpolnjevali pogoje iz zakona, bodisi takrat niso zaprosili za državljanstvo bodisi je bila njihova prošnja zavrnjena. Zaradi konfliktov v drugih državah bivše Jugoslavije je njihov pravni status postal nejasen in številni med njimi so se, čeprav bi morali po slovenskem zakonu veljati za tujce, imeli za slovenske državljane, ker so tam živeli že zelo dolgo ali so bili tam celo rojeni. Številni niso zaprosili za dovoljenje za prebivanje v Sloveniji, oblasti pa niso obvestile vsakega posebej, da morajo to storiti. To pojasnjuje, zakaj so mnogi ljudje leta ostali v negotovem pravnem položaju. Mnogi ljudje so šele mesece ali leta kasneje spoznali, da nimajo več pravnega statusa, na primer pri vlaganju prošenj za dokumente za upravne namene. ECRI razume, da v takšni situaciji niso mogli dobiti teh dokumentov, glede na to, da njihovih imen ni bilo v nobenih uradnih registrih slovenskih oblasti.
49. Ta situacija zastavlja številna zapletena vprašanja v vsakdanjem življenju teh ljudi. Ker so brez pravnega statusa, dejansko nimajo temeljnih človekovih pravic, kot sta pravica do dela in zdravstvenega varstva. Ne morejo prejemati pokojnine in imajo težave pri vseh administrativnih postopkih, kot je denimo priznanje otroka. Medtem ko so se nekateri odločili poiskati sredstva za preživetje v drugih državah, na primer v državah članicah Evropske Unije ali drugih državah nekdanje Jugoslavije, so druge slovenske oblasti izgnale z obrazložitvijo, da so nedržavljanji, ki nezakonito bivajo v državi. Četudi so ti ljudje zaprosili za državljanstvo v skladu z zakonom iz leta 1991, so se soočili z nepremagljivimi ovirami pri izpolnjevanju zahtev, kot je na primer dokaz o bivanju v državi že pred njeno osamosvojitvijo. Nekateri so se pritožili pri državnih sodiščih, a so se soočili z velikimi zaostanki v slovenskem sodstvu, kar velja tudi za primere v zvezi z državljanstvom.
50. Leta 1999 je parlament v skladu s sodno prakso ustavnega sodišča in da bi rešil situacijo, sklenil osebam brez pravnega statusa odobriti možnost, da zaprosijo za dovoljenje za stalno prebivanje pod določenimi pogoji in v roku treh mesecev. Med pogoji za pridobitev tega dovoljenja, predpisanimi z Zakonom o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje Jugoslavije iz leta 1999, je bila tudi dolžnost dokazati, da je prosilec živel v državi vse od leta 1991 brez prekinitve za več kot tri mesece. Od 14.000 posameznikov, ki so zaprosili za dovoljenje za

stalno prebivanje, jih je do danes slednjega dobilo 11.000, zavrženih pa je bilo 250 prošelj.

51. ECRI pozdravlja zakon iz leta 1999 kot poskus rešitve problema ljudi, ki živijo v Sloveniji brez pravnega statusa. Vseeno pa ECRI z zaskrbljenostjo ugotavlja, da je bil rok za oddajo prošelj za urejanje statusa zelo kratek in da so bili morda nekateri pogoji zelo težko izpolnljivi, kot na primer dokaz o bivanju v državi med letoma 1991 in 1999. Posledično ta zakon ni zadostoval za rešitev položaja vseh ljudi, ki so živeli v Sloveniji pred letom 1991. ECRI se tudi zaveda, da ta zakon ne priznava državljanstva, ampak le pravico do stalnega prebivanja v državi.
52. Leta 2002 je parlament spremenil in dopolnil Zakon o državljanstvu, da bi olajšal pridobitev državljanstva za ljudi, ki niso mogli urediti svojega položaja na podlagi zakonov iz let 1991 in 1999. ECRI je obveščen, da imajo te osebe pravico zaprositi za državljanstvo v roku enega leta, ne da bi jim bilo treba plačati kakršnekoli stroške, in po poenostavljenem postopku. ECRI odobrava vse pobude za lažjo pridobitev državljanstva za ljudi, ki že dolgo živijo ali imajo družino v državi. Opaža pa, da bo rešitev težav ljudi te kategorije v veliki meri odvisna od hitrega in učinkovitega uresničevanja zakonodaje. ECRI tudi poziva slovenske oblasti, da razmislijo o razširitvi možnosti obdržanja prejšnjega državljanstva po pridobitvi slovenskega z naturalizacijo. V tem pogledu ECRI opozarja na Evropsko konvencijo o državljanstvu, ki določa mednarodne in evropske standarde na tem področju. Z zadovoljstvom sprejema podatek, da slovenske oblasti razmišljajo o pristopu k tej listini, ki predvideva možnost dvojnega državljanstva, in jih k temu tudi močno spodbuja.¹⁵
53. Poleg tega ECRI izraža veliko zaskrbljenost nad poročili o samovoljnem izgonu oseb, ki pripadajo manjšinam narodov iz nekdanje Jugoslavije in živijo nelegalno v državi, s strani policije. Ko policija legitimira osebo brez pravnih dokumentov, je ta oseba običajno privedena pred sodišče za prekrške, kjer mora plačati denarno kazen zaradi kršenja Zakona o tujcih. Po nekaterih poročilih so ljudje temnejše polti, kot so na primer Romi, ali slabše oblečeni ljudje pogosto žrtve diskriminatornih kontrol s strani policistov. ECRI je zabeležil tudi poročila, po katerih se neredko zgodi, da policija osebo še na dan njene aretacije in sodbe odpelje na madžarsko mejo, in ji tako prepreči vlogo pritožbe z odložilnim učinkom, do katere je upravičena. ECRI zaskrbljeno ugotavlja, da se dozdeva, da so bili nekateri ljudje izgnani kljub temu, da so bili rojeni v Sloveniji ali so tam živeli od otroštva oziroma imajo tam ožje družinske člane. ECRI opozarja na 8. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah in sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice, po katerih izgon tujca ne sme kršiti njegovih pravic do družinskega življenja. ECRI tudi meni, da mora imeti vsak nedržavljan, ki je izgnan ali mu grozi izgon, možnost vršenja vseh pravic, ki mu jih zagotavljata domače in mednarodno pravo, vključno s pritožbo z odložilnim učinkom zoper izgon pri sodišču in vsemi obrambnimi sredstvi pred tem sodiščem, kot sta na primer pravica do brezplačnega tolmača in brezplačne pravne pomoči, če je potrebna. ECRI zatorej močno priporoča slovenskim oblastem, da razišče navedbe o samovoljnem izgonu in po potrebi podvzame ustrezne ukrepe za njegovo preprečitev in odpravo vseh kršitev človekovih pravic, do katerih je lahko prišlo pri samovoljnem izgonu.

¹⁵ Glejte tudi zgoraj, *Mednarodne pravne listine*.

54. Na splošno ECRI poziva državne oblasti, da se zavzamejo za karseda velikodušen pristop v protiatež močnemu občutku krivice, ki ga doživljajo ljudje, katerih ime je bilo izbrisano iz registra stalnih prebivalcev. Kar se tiče vseh pripadnikov manjšin z območij bivše Jugoslavije, ECRI meni, da osebe, rojene v Sloveniji in/ali ki so tam preživele večji del svojega življenja, ne bi smele biti obravnavane kot tujci ali državljani neke druge države, kjer v mnogih primerih niso nikoli živele. Takšen pristop bi pripomogel k zagotavljanju bodočega miroljubnega sobivanja večinskega in manjšinskega prebivalstva Slovenije. Kakršni koli ukrepi v tej smeri ne bi pomagali le ljudem, ki jih to neposredno zadeva in ki bi se tako znebili močnega občutka negotovosti in krivice, ampak tudi prebivalstvu v celoti z vzpostavitvijo medsebojnega dialoga.

VIRI

Našteti so glavni objavljeni viri, ki so bili uporabljeni pri proučevanju stanja v Sloveniji: vendar pa seznam ni izčrpen in ne vključuje vseh virov informacij, ki jih je imel ECRI na voljo pri pripravljanju poročila.

1. CRI (98) 26: Report on Slovenia, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
2. CRI (96) 43: ECRI general policy recommendation n° 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, October 1996
3. CRI (97) 36: ECRI general policy recommendation n° 2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 1997
4. CRI (98) 29: ECRI general policy recommendation n° 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
5. CRI (98) 30: ECRI general policy recommendation n° 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
6. CRI (2000) 21: ECRI general policy recommendation n° 5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, April 2000
7. CRI (2001) 1: ECRI general policy recommendation n° 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, December 2000
8. CRI (98) 80 rev: Legal measures to combat racism and intolerance in the member States of the Council of Europe, ECRI, Strasbourg, 2000
9. Report submitted by the Republic of Slovenia pursuant to Article 25, paragraph 1, of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, ACFC/ST (2000) 4
10. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on Slovenia, ACFC/OP/I (2002)007
11. CDMG (97) 17 rev.: « Recent developments in policies relating to migration and migrants », European Committee on Migration, Council of Europe, January 1998
12. CDMG (99) 7 final: « Recent developments in policies relating to migration and migrants », European Committee on Migration, Council of Europe, 1999
13. Local Self-Government Act, Official Gazette RS N° 72/1993
14. Alien's Act, Official Gazette N° 61/1999
15. Asylum Act, Official Gazette N° 61/1999
16. Employment Relationships Act, 24 April 2002, Official Gazette N° 42/2002
17. Slovenian Human Rights Ombudsman, Seventh Annual Report (2001), Ljubljana, June 2002
18. Intolerance Monitor, Peace Institute- Institute for Contemporary and Political Studies, "Country Reports on Extremism: Slovenia", 2001
19. Intolerance Monitor, Peace Institute- Institute for Contemporary and Political Studies, "Intolerance monitoring group report", 2001

20. Mojca Pajnik, Petra Lesjak-Tušek, Marta Gregorčič, "Immigrants, who are you?", Research on Immigrants in Slovenia, Peace Institute-Institute for Contemporary and Political Studies, 2002
21. Vera Klopčič, "A comparison of the EU Racial Equality Directive & Protocol N° 12 with anti-discrimination legislation in Slovenia", September 2001, from "Implementing European Anti-Discrimination Law", ERRC; Interights and MPG
22. "Minority Protection in Slovenia", Monitoring the EU Accession Process: Minority Protection, Open Society Institute 2001
23. Helsinki Monitor Slovenia, statement N° 9, Restitution of Permanent Residence Permit to the Erased Citizens, 11 December 2000
24. Helsinki Monitor Slovenia, 2001 Annual Report of Helsinki Monitor of Slovenia for the International Helsinki Federation of Human Rights, 20 February 2002
25. "Country Reports on Human Rights Practices – 2001", US Department of State, 4 March 2002

